

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дарин Войнов Тенев,
катедра „Теория на литературата, Факултет по славянски филологии,
СУ „Св. Климент Охридски“
(научен ръководител)

за дисертационния труд на
Христина Константинова Теодосиева
„Модели на идентификация в литературата
(Отъждествяване на личността и разпознаване на тъждественост в рамките на
художествената творба в китайски и български произведения от XX в.)”

за придобиване на научната и образователна степен „Доктор”
в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление
2.1. Филология (Теория на литературата)

Дисертационният труд на Христина Теодосиева се състои от въведение, пет глави, заключение, библиография и четири приложения с общ обем от 293 стандартни страници. Фокусът на изследването е върху проблема за идентификацията в художествената литература, а, както показва подзаглавието, анализирани с оглед на този проблем произведения са взети от българската и китайската литература на двадесети век.

Ако в края на двадесети и началото на двадесет и първи век голяма част не само от литературоведските, но и изобщо хуманитарните изследвания бяха насочили изследователския си интерес към въпроса за идентичността – от питането има ли литературния текст идентичност до щекотливите занимания с колониални и постколониални, полови и културни идентичности, обединявани под рубриката „политики на идентичността“ (странно забравила своите основания в непосредственото предшествалата я философия на различието), – трудът на Хр. Теодосиева се обръща към идентификацията като процес. И още тук бих искал да отбележа, че идентификацията като процес е мислена в цялата си многомерност, но не сама по себе си, а във връзка с мястото, което има в литературата, като по този начин умело е ограничен и насочен пътят на изследването, път нито психологически, нито философски, а тъкмо литературоведски. Философски и психоаналитични положения за използвани именно с оглед на ясно поставената литературоведска задача.

Концептуалният ход на работата е сложен и предполага няколко различни нива на разгръщане. На първо място е въведен използвания в аналитичната философия „концептуален анализ“ с двойната цел веднъж да служи като апарат за въвеждане на специфична теория на моделите, а втори път – за да осигури методологическата рамка, в която да се следи за употребата на „идентификация“ и „идентифициране“. На второ място идва (очертаната през призмата на концептуалния анализ) теория на моделите. Въпреки известни близости с развиваната от автора на тези редове теория, трябва да се отбележи, че направеното от Хр. Теодосиева има самостоятелна научна стойност и откроява ясен собствен принос към теоретичното мислене на художествените и критически моделирания. На трето място – и едва след полагането на двойната методологическа основа (концептуален анализ, теория на моделите), – идва разглеждането на „идентификацията“. Дисертацията следи за общите употреби на „идентификация“, но заедно с това се обръща и към едно от полетата, където най-често се обсъждат аспектите на идентификацията, – към психоанализата. Това не прави работата психоаналитична, доколкото сред задачите ѝ несе включва взимане на отношение към психоаналитични въпроси; психоанализата и изведените с помощта на концептуалния анализ основни значения на „идентификация“ в психоаналитичните употреби са използвани като отправна точка за собствено литературно-теоретично разглеждане на проблема.

Веднъж отказала се от едностранчиво универсализиращи твърдения за това що е идентификация, Хр. Теодосиева избира да се насочи към конкретни произведения, които да служат за образец на някои от основните насоки, в които може да се говори за идентификация. Целенасочено подбрала произведения от различен културен контекст, с внимателните си анализи тя успява да покаже едновременно допирателните оси в употребите и точките на разминаване и оразличаване между тях. Разгледани са творби на автори от България и Китай, творили през първата и през втората половина на двадесети век, а подборът им е внимателно обоснован в няколко аспекта – моментът на написване (ще се окаже, че той винаги е момент на някаква криза – културна, социална и т.н.); позицията на обсъжданите автори в националните канони и влиянието им; придържането към установените употреби и отклонението от тях; и др.

Многомерността на идентификацията отвежда изследването и до указване на истинска несъизмеримост на понятия, пронизваща „идентификацията“; с други думи, указване на преплитането на несъизмерими понятия в думата и нейните употреби.

Което най-ясно се вижда при голямото разграничение между идентификацията (процесът на несъзнателно отъждествяване на личността с външни фактори и обекти) и идентифицирането (установяване на тъждество или сходство) (срв. с. 74-79), но е проследено и много по-детайлно в анализите.

Самите анализи са стегнати и насочени към изследвания проблем, който не е нито просто литературно-исторически, нито, както беше казано, психологически, а собствено литературно-теоретичен. Откъдето и особеното внимание към статута на художествения език при говоренето за идентификация в литературата. Тъкмо анализите, според мен, оформят основната и най-приносна част от изследването.

Работата демонстрира добра запознатост с обсъжданите автори и критиката върху тях, компетентност в използваните теории, начетеност и сложна мисъл, но си струва да се отбележи дисциплината, с която Хр.Теодосиева се е отказала от иначе подклажданите от ерудираносттасамоецелни критически ходове и е подчинила богатите си знания на формулираната тема.

Дисертационният труд е успял да изпълни задачите, които сам си е поставил по убедителен начин. Авторефератът представя изчерпателно и обективно свършеното в дисертацията; приносите са посочени адекватно.

На основата на казаното, убедително подкрепям пред уважаемото научно жури присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ на Христина Константинова Теодосиева.

Доц. д-р Дарин Тенев

09.12.2018 г

София